

Křivánek, Vladimír

Poezie Jozefa Leikerta a její české paralely

In: *Výzvy současnosti: nová témata české a slovenské literatury (2000-2017)*. Pospíšil, Ivo (editor). 1. vydání Brno: Jan Sojnek - Galium, 2019, pp. 95-98

ISBN 978-80-88296-05-8

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/digilib.81638>

Access Date: 22. 03. 2025

Version: 20250223

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Vladimír Křivánek (Hradec Králové)

Poezie Jozefa Leikerta a její české paralely

Abstrakt

Jozef Leikert je básník, která se neupíná pouze k poezii, ale je mnohostranný a úspěšný literát, publicista a vědec. Jeho tvorba navazuje na verše Milana Rúfuse. Patří k básníkům, pro které je morálka více než krásné slovo. Je zakotvený v křesťanské víře i ve víře v poezii. Českou paralelou básnického světa Leikertova je Vladimír Holan. Tento básník měl vysokou představu o úloze a morálce básníka, jeho poezie se vždy prolamovala ke světu smysly nepostižitelnému, k transcendentnímu přesahu. Dalším autorem Leikertova rodokmenu je básník Jan Skácel. Oba autoři opírají své verše o ticho, milují prastaré lidské ctnosti, pokoušejí se svými verši znovuoobnovit náš porušený vztah k žité realitě. Posledním z trojice českých paralel vyjevující se při pohledu na Leikertovu poezii je dnes neprávem opomíjený básník Michal Černík, který postupně vyzrával v autora, který má dar si všimnout běžných věcí, každodenních zázraků, má dětské oči a užaslý pohled.

Klíčová slova: současná slovenská poezie, paralely k české poezii, Jozef Leikert, Vladimír Holan, Jan Skácel, Michal Černík

Abstract

The Poetry of Jozef Leikert and Its Czech Parallels

Jozef Leikert is not only a poet, but also a succesful and versatile man of letters, publicist and scientist. His work is linked to that of Milan Rúfus. He is the type of a poet for whom morality is more than a beautiful word. He is anchored in his faith in Christianity and poetry. The first Czech parallel of Leikert's poetic world is Vladimír Holan. This poet always emphasized the moral role of a poet, trying to reach out to the world behind senses, seeking spiritual transcendence. Another author who is close to Leikert is the Czech poet Jan Skácel. Both authors incline to tranquility, they love old human virtues, writing verses in order to restore our broken relationship to living reality. The last of the three Czech parallels appearing in Leikert's poetry is the wrongly neglected poet Michal Černík. One that gradually matured in the author, who has a gift to note everyday things, everyday miracles, using his child eye to capture an astonishing view of reality.

Key words: contemporary Slovak poetry, parallels to Czech poetry, Jozef Leikert, Vladimír Holan, Jan Skácel, Michal Černík

V roce 1995 svým básnickým debutem „Potichu“ vstoupil do slovenské poezie neobyčejně zralý básník Jozef Leikert, který své výrazné postavení v chóru současné poezie upevnil dalšími sbírkami nesporné básnické hodnoty: „Odstrihnuté zvony“ (1997), „Pokosená hlina“ (1999), „Šepot kroků“ (2000), „Pominuteľnosť“ (2005), „Dotyky duše“ (2006), „Zláskavenie“ (2014), „Pavučina bytia“ (2015), „Vrásky mesta“ (2016) a „Osmičky galaxie“ (2016). Tento rodák ze Zlatých Moravců (22. října 1955), absolvent Filozofické fakulty Univerzity Komenského v Bratislavě, rozhojnil svou básnickou bibliografii o knižní básnické výbory „Nahá tvár“ (2001), „Naboso“ (2010) a „Dvojďlaň“ (2013) a stal se i vyhledávaným objektem překladatelů poezie: knižní výbory z jeho básní vyšly v Čechách, v Bulharsku, v Rusku, na Ukrajině, v Polsku, v Makedonii, v Srbsku, v Rakousku a v Kanadě, překlady jednotlivých básnických sbírek pak v Maďarsku, na Ukrajině, v České republice, ve Švédsku, v Itálii a dokonce i v esperantu.

Jozef Leikert je však osobností, která se neupíná pouze k poezii, ale je mnohostranný a úspěšný literát, publicista a vědec. Byl novinářem, mluvčím a poradcem prezidenta Slovenské republiky, vědeckým pracovníkem Historického ústavu SAV, významným představitelem slovenské literatury faktu, průkopníkem orální historie, univerzitním profesorem a děkanem Fakulty masmédií Panevropské vysoké školy v Bratislavě. Z jeho bohatého díla z oblasti literatury faktu bychom měli připomenout jeho knihy o významných státnících meziválečné Československé republiky T. G. Masarykovi a Vavrovi Šrobákovi, pozoruhodné a objevené publikace o slovenských prozaicích Ladislavu Ťažkém a Ladislavu Mňačkovi. Nás však zajímá Jozef Laikert především jako básník.

Dovolte mi, abych byl trochu osobní. V současnosti pracuji na autorovo přání nad přebásněním jeho milostných veršových miniatur ze sbírky „Zláskavenie“. Jako básníka mne k tomu předurčila možná moje dlouholetá láska ke klasickému žánru básnického čtyřverší, možná i blízkost našich poetik. Poezie Jozefa Leikerta byla pro mne objevem, a vzhledem k tomu, že jsem profesí literární historik, ihned jsem si důkladně přečetl všechny jeho sbírky, seznámil se s většinou sekundární literatury věnované tomuto básníkovi. Myslím si, že není na škodu žádnému překladateli básnického slova, když svou překladatelskou či básnickou invenci opře i o znalost sémantických, filozofických, poetologických a interpretačních analýz.

Dnes je postavení skutečného básníka velmi obtížné, což mimo jiné souvisí s postmodernistickým rozkolísáním hodnot, s konzumentským zaměřením většiny populace, s chaotickou situací mediálního světa, s absencí jakékoliv morální autority. Všichni se dovolávají svých lidských práv, ale nikdo nechce přijmout také lidské povinnosti. Všichni chtějí být úspěšní, což v dobovém kontextu znamená být známí, bohatí a mocní. I dnešní pseudobásníci se chtějí „zviditelnit“, někteří píší postmodernistické hříčky, jiní se snaží šokovat vulgaritou či porušováním všech tematických tabu, další si hrají na klauny a šoumeny, někteří na zaumné experimentátory. Situace v současné poetické produkci je smutná. O to víc je potřeba takových básnických hlasů, které niterně

zaujatě, upřímně a poctivě zvažují skutečnou tíhu slova. A poezie Jozefa Leikerta patří k takovýmto nezastupitelným a dnes hluboce potřebným hlasům. Navazuje na strohé verše Milana Rúfuse, na básnické metafyziky, na autory, pro které je morálka více než krásné slovo. Leikert je básník lidsky zralý, málomluvný, s jasnou axiologickou konstantou. Je to meditativní básník zakotvený v křesťanské víře i ve víře v poezii. Ve sbírce „Doteky duše“ nalezneme např. toto jeho zpovědní vymezení: „*Zpovídám se Bohu / a básni. // Nic pravdivějšího / neznám.*“¹

Kdybych měl připomenout některé české básníky, kteří podle mého soudu vytvářejí jisté paralely básnického světa Leikertova, jako prvního bych zřejmě jmenoval Vladimíra Holana. Tento básník měl vysokou představu o úloze a morálce básníka, jeho poezie se vždy prolamovala ke světu smysly nepostizitelnému, k transcendentnímu přesahu. Když jsem četl Leikertovy modlitby z knihy „Pavučina bytí“ a našel jeho text 24, spojil jsem si ho s jednou Holanovou modlitbou: Leikertova báseň o Bohu a básni zní: „*Panemůj, / před každou básní je zvláštní ticho. / Slyšet jen praskání krve / a vzlyky nenarozených dětí. // Každý verš se chvěje / jako stéblo trávy / na starém hřbitově. // Když báseň poprvé zapláče, / jako by mne přibíjeli na kříž. // Potom už jde svou cestou trnitou. // Svěřil jsem jí úplně všechno, / nic mi nezůstalo, / jen prázdná náruč / a špetka soli mezi prsty. // Co se s ní dá pocukrovat / a za co vroucně pomodlit.*“² V Holanově básni „Poslední“ z cyklu „Strach“, psaném v kruté době první třetiny padesátých let, čteme: „*Poslední list se třese na platanu, / neboť on dobře ví, že co je bez chvění, není pevné. / Třesu se, Bože můj, neboť tuším, / že brzy umřu a pevný měl bych být. / Z každého stromu spadne i ten nejposlednější list, / neboť on není bez důvěry k zemi. / Z každého člověka spadne i ta poslední přetvářka, / neboť prkno v márnici je docela prosté. / List nemusí tě, Bože, prosit o nic, / dal jsi mu růst a on to nepokazil. // Ale já...*“³ Dvě meditativní básně, dvě modlitby k Bohu, psané volným, úsporným veršem, rafinovaně prostým – v obou je víra zobrazena jako niterné drama. V obou najdeme chvějící se prvek přírody (list padající ze stromu, stéblo trávy na hřbitově). V Holanově paralele cyklického přírodního bytí a neopakovatelného lidského bytí v existenciálních pochybách je možná více skepse, Leikertova modlitba přes hlubokou víru v Boha i neotřesitelnou důvěru v sílu poezie zná však také obdobné pocity smutku z prázdnoty zbylé po básni i existenciální nejistotu tvůrčího člověka: „*Svěřil jsem jí úplně všechno, / nic mi nezůstalo, / jen prázdná náruč / a špetka soli mezi prsty. // Co se s ní dá pocukrovat / a za co vroucně pomodlit.*“⁴

Dalším autorem Leikertova rodokmenu je podle mého soudu moravský básník Jan Skácel. Oba autoři opírají své verše o ticho, milují prastaré lidské ctnosti, pokoušejí se svými verši znovuobnovit náš porušený vztah k žité realitě. Nad Skácelovou pozdní básní „Modlitba stará – stará!“, která je volným přebásněním barokního švábského

¹ Leikert, Jozef: *Doteky duše*, Praha 2014, H&H s.34

² Leikert, Jozef: *Pavučina bytí – The Conweb of Being*, Praha 2016, H&H, s. 67

³ Holan, Vladimír: *Sebrané spisy Vladimíra Holana*, sv. III, *Lamento*, Praha 1970, Odeon, s. 84

⁴ Leikert, Jozef: *Pavučina bytí – The Conweb of Being*, Praha 2016, H&H, s. 67

autora F. Ch. Oetingera, se mi znovu zjevuje Jozef Leikert jako ideový i poetologický spřízněnec Skácelův Posuďte sami: „*A dej mi sílu unést / všechno co změnit nemám sil // Odvahu abych to nač stačím / na tomto světě pozměnil // A také moudrost abych znal / a od sebe to rozeznal*“⁵[JS: Básně II, s. 389]

Posledním z trojice českých paralel vyjevující se mi při pohledu na Leikertovu poezii je mi dnes neprávem opomíjený básník Michal Černík. I Černík začínal na přelomu šedesátých a sedmdesátých let pod vlivem poezie Skácelovy, ale postupně vyžrával v básníka, který má dar si všimnout běžných věcí, každodenních zázraků, má dětské oči a uzašlý pohled. Proto je úspěšný i jako autor veršů pro děti. Dnes, kdy bilancuje svou tvorbu, je básníkem civilního morálního gesta, a i on píše zpovědní básně: „Třetí pokleknutí“ „*Pane! // I když nebe mocných se nás zřeklo / ať na svět nepustíme svoje peklo // Učiň nám zázrak na chvíli / v němž bychom své běsy zabili // Dopřej nám tolik síly // abychom svou mysl odzbrojili // A krutým přívod bezdomí / v němž by je dávalo vlastní svědomí.*“⁶[Plaché radosti,

Poezie Jozefa Leikerta je mi blízká svou meditativností, hlubokým soustředěním na významy za slovy a mezi slovy. Upřímností víry v Boha i v poezii. Odporem k postmodernistickým kreacím a svévolným experimentům. Je to sestup až ke dřeni slov. Básník zná váhu slova a zodpovědně a soustředěně s ním pracuje. Nic nestaví na odiv. Není moralista ani prorok. Opírá se vždy o vlastní zkušenosti a za své básně ručí vlastním životem. Je to možná nemoderní, starobylé, ale je to cesta ke kořenům, k podstatám dějů. Výstižně vystihl charakter Leikertových básní Vincent Šabík, když je přirovnal ke „kultivovaným slovesným dřevorytům“. Tyto výrazově sevřené básně se otevírají citlivému čtenáři jako významově mnohoznačné znaky. Podle mého soudu patří Leikertovy básně k tomu nejzajímavějšímu, co nabízí současná slovenská poezie.

prof. PhDr. Vladimír Křivánek, CSc.

Katedra českého jazyka a literatury

Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové

Rokitanského 62, 500 03 Hradec Králové – Česká republika

vladimir.krivanek@uhk.cz

⁵ Skácel, Jan: Básně II, Brno 1996, Blok, s. 389

⁶ Černík, Michal: Plaché radosti, http://michalcernik.cz/plache_radosti_5.htm, 3. 12. 2018]